Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen i Odense Cathedralskole

i Juli 1846.

Henrichsen.

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen

i

Odense Cathedralskole

den 21—30de Juli 1846

af

Prof. Mag. N. J. F. Henrichsen,
Skolens Rector.

Indhold.

Odense.
Trykt i M. C. Hempels Officin.

De fragmento Gottorpiensi Lucretii,

Ad indicendum examen publicum mense Julio
in schola Othiniensi instituendum

scripsit

R. J. F. Henrichsen,
Prof., scholæ Othin. Rector.

OTHINIÆ.
Ex officina Hempeli.
MDCCCXLVI.

Ex antiquis scriptoribus haud facile quisquam est, in cuius reliquias magis grassata sit doctorum virorum vel mala sedulitas vel effrenata licentia, quam in Lucretii libros, qui sunt de rerum natura. Verum qualis sit illius carminis critica condicio, quid et olim et nuper in eo tractando peccatum sit, non opus est uberius explicare post accuratissimam Madvigii disputationem de aliquot lacunis codicum Lucretii (Opusc. Acad. Vol. I p. 305 sqq.), in qua disputatione indicavit, quam rationem inire deberent, qui in Lucretio emendando operæ pretium facere vellent, et ipse exemplis aliquot propositis quid sana critica ratione et sagacitate proficeretur probavit. Sed quum omne emendandi studium a codicum cognitione proficisci debeat, ut constet, quid præsidii e libris manu scriptis peti possit, quid ingenio et coniectandi sollertiæ relinquendum sit, nemo ignorat, quam difficile nunc sit de codicibus ita iudicare, ut quid ubique in optimis legatur, exploratum sit. Omnes Lucretii codices nobis notos ex uno aliquo libro ad legendum difficili et iam corrupto derivatos esse, monuit Orellius (in Iahnii Annalibus Philol. III. 4 p. 86 not.) et post eum Mad-

vigius, qui (l. c. p. 308 sqq.) universam codicum condicionem diligentius describens recte optimos esse duxit Gottorpiensem et Lugdunensem eum, qui Z littera apud Havercampium notatur, proximos his, sed qui minus integram et iam hic illic coniecturis mutatam archetypi scripturam exhiberent, Lugdunensem alterum (apud Haverc. littera Y notatum) et Bodleianum [1]), reliquos autem, quos maxime secuti sunt recentiores editores, ex eodem quidem fonte ductos, sed coniecturis hominum, qui seculo XV codices interpolarunt, refertos et propterea plane negligendos. Verum illud molestissimum est in hac quæstione, quod ex antiquioribus iisdemque melioribus libris nullus adhuc ita collatus est, ut eius vestigiis satis tuto insistere possit emendatio. Omnis enim lectionum varietas petenda est ex editione Havercampii, qui vel ex iis codicibus, quos ipse primus contulit, pro suæ ætatis more non omnia, sed quæ ipsi graviora videbantur, et ne ea quidem satis diligenter notavit; nec post eum quisquam illos codices inspexit. Et maxime quidem optandum erat, ut aliquis nostra ætate iterum conferret antiquissimum illum Lugdunensem, olim Vossianum librum (Z Haverc., M Wakef.), qui integrum Lu-

---

[1]) Eiusdem familiæ etiam videntur fuisse quidam Lambiniani codd., eodemque Vindobonense fragmentum ab Altero commemoratum (ab Endlichero in Catalogo bibl. Pal. Vindob. numero CXI notatum) pertinere putat Io. Siebelis in Zeitschrift für die Alterthumsw. 1844 p. 788; quod, quum mihi ad manum non sit Alteri editio, in medio relinquo.

cretii carmen continet. Interea dum hoc fit, non ingratum erit iis, qui in Lucretio tractando versantur, alium librum minus integrum illum quidem, sed non minus bonum et fortasse vetustiorem diligentius cognoscere. Itaque operæ pretium esse putavi, Gottorpiense illud olim omnium ore celebratum fragmentum excutere, et hac oblata scribendi occasione eius condicionem describere lectionisque varietatem proferre constitui.

Ludere fortasse cuipiam et fabulam narrare videor, qui de Gottorpiensi codice iamdudum in deperditis habito me dicturum et ex ipso vetere libro petitas scripturas prolaturum profiteor. Sed salva est res. Mirum profecto huius libri fatum dixeris. Seculo XVII vetustate et præstantia sua quum alios viros doctos advertit, qui Gottorpiensem bibliothecam adierant, tum Isaacum Vossium et Nic. Heinsium. [1]) Verum initio sec. XVIII bello orto inter Danorum regem et Gottorpiensem principem quum illa bibliotheca neglecta iaceret, eius libri turbabantur, quidam fortasse etiam intercipiebantur et male habebantur: quamquam in illa rerum perturbatione non tanta eius calamitas fuisse videtur, quanta deploratur a Moshemio aliisque (Werlauff l. c. p. 165). His tamen tragoediis fidem habuit Havercampius, qui imprimis Moshemio auctore anno 1725 in præfatione Lucretii scripsit, codicem Lucretii una cum aliis bibliothecæ Gottorpianæ dudum per bel-

---

[1]) Cfr. Werlauffii Hist. bibl. Reg. Havn. p. 163 ed. alt.

licos furores evanuisse. Anno 1749 copiosa illa bibliotheca, in qua tum erant 331 libri manu scripti, Havniam translata magnaque ex parte Regiæ bibliothecæ inserta est (Werlauff l. c. p. 158 et 165). Sed tanta fuit Havercampii auctoritas, ut nemini postea in mentem veniret quærere, numquod Lucretiani codicis vestigium in Regia bibliotheca eiusve indicibus esset; quin recentissimi carminis editores Havercampii iudicium repetierunt et ne Madvigius quidem tum, quum disputationem de aliquot lacunis codicum Lucretii scripsit, de huius libri interitu dubitavit.[1]) Anno demum 1842, quum Madvigius, unus ex quattuorviris illis, quibus anno ante mandatum erat, ut Regiæ bibliothecæ libros manu scriptos recenserent eorumque accuratos catalogos conficiendos curarent, antiquos bibliothecæ indices pervolutaret, in his commemoratum vidit Lucretii fragmentum et suo loco in bibliotheca repositum deprehendit. Ita hic liber e tenebris protractus primum a Madvigio in edendis poetarum Latinorum carminibus selectis aliquoties adhibitus est, deinde illustrissimi præfecti liberalitate mihi traditus est utendus.

Ne quis autem actum agere me in excerpendis codicis Gottorpiensis scripturis putet, quod iam ali-

---

[1]) Ipse bibliothecæ Regiæ præfectus illustr., Werlauffius, qui l. c. p. 163 tradit, Nic. Heinsium magni fecisse aliquot Ovidii codices et fragmentum Lucretii bibliothecæ Gottorp., illos in Regiam bibl. transisse commemorat, de hoc tacet.

quot codicis collationes exstent, de his collationibus, antequam ad codicem describendum aggredior, pauca dicenda esse videntur. Gottorpiensis codicis lectiones inveniuntur in editione Havercampii, qui in iis colligendis usus erat duabus collationibus a viris doctrina præstantibus olim, quum codex in Gottorpiensi bibliotheca erat, factis, altera Isaaci Vossii, quæ tum in bibliotheca Lugduni Batav. servabatur atque etiam nunc ibi esse dicitur, altera Marquardi Gudii, quam a Moshemio missam acceperat. Mirum est, neminem eorum, qui postea ad Lucretium edendum accesserunt, illas collationes inspexisse; [1]) verum si ex Havercampii excerptis de earum ratione et pretio iudicare fas est, neque accurate neque integre codicis scripturas repræsentare eas fatendum est, nec quisquam, qui meam collationem cum illis excerptis comparaverit, supervacaneam operam meam dicet. Ceterum Gudianam accuratiorem esse coniicere licet ex ea religione, qua egregium illum virum in codicibus conferendis versari solitum esse multis testimoniis constat, præsertim quum huius codicis

---

1) Unus excipiendus est Orellius, qui in altera editione eclogarum poet. Lat. pauca quædam notavit ex apographo Gudianæ collationis a Silligio accepto, verum non semper ita, ut scripturæ a codice confirmentur. Ita I. 71 in Gottorp. non legitur virtute sed virtutem, 118 (v. Or. ad 150) non primum sed primus, 719 non longi (quemadmodum etiam Haverc. notat) sed æquor, ut in omnibus codd.; quo intellecto etiam concidit contorta, quam Orell. proponit, commenticiæ (memorabilem dicit Or.) scripturæ interpretatio.

diligentius et diutius inspiciendi magna copia ei fuerit tum quum Gottorpiensis bibliothecæ præfectus esset (Werlauff l. c. p. 87). Hanc collationem ad Raphelengii editionem factam in Guelferbytana bibliotheca inveniri testatur Ebertus in libello de bibl. Guelf. codd. Gr. et Lat. (Lips. 1827) p. 107, in quam post Gudii mortem magnam partem codicum eius pervenisse notum est. [1]) Quod vero Madvigius l. c. p. 322 not. accuratam Gudii collationem in bibliotheca universitatis Havniensis servari dixit, in eo erravit, deceptus fortasse eo, quod collatos Gudii libros ad I. Alb. Fabricium transisse constabat, atque ii cum ceteris Fabricianis libris manu scriptis emptione migrarunt in bibliothecam universitatis Havn., ubi inter Fabriciana servatur ea collatio. Nihil aliud est quam apographum alius, ut videtur, apographi collationis Vossianæ, quod, sive ipsius Vossii sive prioris scribæ manus lectu difficilis erat, multis locis mendose descriptum est neque solum Gottorpiensis fragmenti lectiones continet, [2]) sed

---

[1]) Werlauff l. c. p. 90. Forbigerus hanc collationem non solum non adhibuit, sed ne Havercampii quidem excerptis satis diligenter et circumspecte usus est, ut iam monuit Siebelis l. c. p. 789.

[2]) In prima apographi pagina hæc leguntur: „Lucretii vetustissimum fragmentum, Biblioth. Gottorpianæ 800 aut 900 Annorum cum edit. Raphelengii in 8º 1595 contulit Cl. Is. Vossius. Dn. Rob. Cannon socius Collegii Regalis Cantabrig. ex Vossii libro exscripsit"; et in ima pagina Fabricii, ut videtur, manu: „Donum Caroli Schencke Hamburgensis."

inde, ubi ille desinit, excipiunt lectiones alius cuiusdam codicis (V. raro VV.), qui alteruter ex Lugdunensibus esse videtur. Aliquid tamen utilitatis affert mendosi huius apographi comparatio; nam præter alia, quorum infra mentio fiet, inde perspicitur, cum qua editione Vossius Gottorpiensem librum contulerit, et eum in hoc opere non accurate versatum esse.

Codex Gottorpiensis est membranaceus folii minoris, in bibliotheca Regia numero CCXI inter libros Veteris Collectionis notatus, [1]) binis columnis ita exaratus, ut singulæ fere quadragenos septenos, perpaucæ quadragenos octonos versus complectantur, ultima quadragenos ternos contineat. Tituli singulis carminis partibus præfixi omnes rubri coloris litteris a librario scripti sunt, sed ubi vetustate obscurati erant, recentior manus eos atramento inducto renovavit. Sæpius ipsorum versuum evanida scriptura instaurata est. Prima tria folia nitidius sunt exarata, et prima quæque littera, a qua singuli vel alterni versus incipiunt, rubro colore picta est; duo deinceps folia et sequens pagina minus nigro atramento et minus nitide scripta sunt neque rubræ litteræ apparent nisi post novum titulum; eodem modo, sed minus pallescente atramento sequentia usque ad septimi folii columnam alteram, quæ omnia ab eodem librario confecta esse videntur; inde reliqua alia et

---

1) In ima primæ paginæ ora notatur: „Lucretii fragmentum Q 4784," qui numerus quo pertineat non liquet.

deteriore manu ab imperito prorsus librario scripta sunt. Codex nunc constat octo foliis et desinit in vs. 456 libri secundi; neque eum belli demum turbis tantam iacturam fecisse, sed iam seculo XVII mancum fuisse, apparet ex apographo collationis Vossianæ, in quo codicem deficere notatum est eodem loco, ubi nunc desinit. Sed alio nomine mutilus est codex; nam humore partim deleta partim exesa est scriptura alterius oræ imi cuiusque folii,[1] et damnum auxit, qui librum iterum conglutinavit et lacunas pura membrana supplevit; hoc autem aliquanto demum post receptum in Havniensem bibliothecam librum factum esse, indicio sunt regia Christiani septimi insignia involucro impressa. Ita cum singulorum fere foliorum imo margine evanuerunt nonnullorum versuum primæ litteræ in priore, extremæ in aversa pagina. Haud paucæ inveniuntur correctiones partim ab iisdem librariis, a quibus scriptus est codex, partim a recentiore manu factæ vel supra lineas vel, erasa priore scriptura, in ipsis lineis atque interdum ita, ut quid antiquitus scriptum fuerit, non amplius discerni possit. Quædam tamen ex his correctionibus tam recentes sunt, ut post XVII demum seculum eas inductas esse pateat ex comparatione collationis Vossianæ; ita Vossius I. 158 invenit perspiciamus et 171 nascuntur, ubi nunc est perspiciemus et nascitur cum apertis lituræ vestigiis.

De ætate codicis si Vossii sententiam sequimur, eum venerandæ antiquitatis esse fatendum est; nam

is eum 800 aut 900 annorum esse iudicavit, idque iudicium sine ulla varietate, quod mirum est, diversis temporibus repetierunt Havercampius, Wakefieldius, Forbigerus. Hos igitur si audimus, codex nono aut decimo seculo scriptus est. Neque tamen tutum erit hoc iudicio stare, neque ipsius codicis scriptura tantam vetustatem referre videtur. Verum satius est hanc lubricam quæstionem omittere; itaque quo tempore exaratus sit codex, aliis diiudicandum relinquo, qui plurium librorum manu scriptorum usu edocti rectius quam ego de codicum ætate decernere possunt.

Hactenus de externa codicis Gottorpiensis condicione. Jam quæ de eius indole dicturus sum, ea magnam partem etiam ad reliquos eiusdem generis libros pertinent. Quum enim Gottorpiensis geminus sit Lugdunensi Z, quumque omnino antiqui codices in plerisque lectionibus et corruptelis conspirent, ex Gottorpiensi de universæ illius codicum familiæ pretio iudicari potest. Madvigius Gudianam illam, quam putavit, collationem commemorans (l. c. p. 322 not.) nihil ex ea præter ea, quæ iam nota essent, magno opere exspectandum existimavit; neque equidem hoc iudicium ad ipsum codicem translatum improbaverim, si ita intelligas, in singulis verbis non multas memorabiles lectiones, quæ non iam allatæ sint ab Havercampio, ex codice erui posse. Quamquam ne in hac quidem parte Havercampii testimonio confidere tutum est; nam præterquam quod non omnia attulit, haud pauca de hoc codice, ut de

aliis, confuse attulit, multa vero, sive ea est ipsius, sive auctorum, quos secutus est, culpa, falsa attulit. Sed magni imprimis momenti eo nomine est hic codex eiusque similes, quod eorum ope Lucretiani textus historia et quasi fatum accuratius cognoscitur. Nam quum hi codices ab indoctis librariis exarati religiose adhæserint archetypi scripturæ, eorum demum comparatione intelligitur, quid quoque loco in prisco illo exemplari sive perspicue et recte sive obscure aut confuse aut corrupte scriptum fuerit, quid paullatim recentiorum librariorum eorumque, qui Lucretianum carmen typis ediderunt, coniecturis vel interpolationibus illatum sit. Atque hoc magis adeo in versuum omissione aut turbato loco perspicitur, quam in singulorum verborum scripturis: quamquam etiam in iis lectionibus, quæ quidem alicuius momenti sint, mirus plerumque est veterum codicum consensus. In Gottorpiensi hi versus, qui omnes sunt primi libri, alio atque in editionibus loco positi reperiuntur:

I. Vss. 14, 15 inverso ordine. Quam mala autem fides sit Havercampii, vel ex eo intelligitur, quod nihil neque de Gottorpiensi neque de Lugdunensibus notat; sed quam unam affert ad vs. 15 (debuerat ad vs. 14 afferre) notulam Vossii (V): „Hic versus sequenti postponitur," etiam in Lugdunensibus turbatum esse ordinem indicare videtur. [1])

---

[1]) Signum V. Haverc. in fine præfat. significare dicit „lectiones Vossianas, quas margini libri sui imprimendi (?) ad-

II. Post vs. 44 alieno loco leguntur sex versus, qui in editionibus non minus inepte post vs. 56 inserti reperiuntur. Eundem locum, quem in Gottorpiensi obtinent, in omnibus codicibus, etiam recentioribus (nisi quod a nonnullis plane abesse dicuntur) et antiquissimis editionibus habere videntur. Huc translati sunt e lib. II. 646 sqq.[1]) Post vs. 56 teste Orellio eos collocavit Avancius.

III. Post 155 inseritur 159. Ita etiam Z, Y, Bodl.; varie turbatur in deterioribus codd.; vide Wakef.

IV. Vss. 732, 33 præponuntur versibus 730, 31. De reliquis oodd. nihil notat Haverc.

V. Post vs. 1065 ponitur 1093. De reliqq. tacet Haverc.

Denique inverso ordine leguntnr 1084, 85. Ita etiam Z; in aliis codd., etiam in Y et Bodl. aliter turbatur, et iam in archetypo aliquam confusionem vel obscuritatem in toto hoc loco inde a vs. 1065 fuisse, alia sunt indicio, quæ infra attingemus.

---

scripserat Isaacus Vossius et sæpius Num. 1. 2. 3 notaverat.“ Has igitur lectiones tamquam ipsius Vossii coniecturas vel ex aliis libris petitas scripturas separatim apposuit Haverc. neque vidit, eas omnes aut plerasque (imprimis ubi additum est 1. 2. 3) referendas esse ad eos codd., quorum comparandorum copia fuerat Vossio, h. e. Gottorpiensem et Lugdunenses duos. Si qua est discrepantia, eam ortam esse ex Vossii vel Havercampii negligentia et festinatione suspicari licet.

1) Haud dubie primum margini alicuius libri adscripti sunt ab eo, qui Lucretii inconstantiam notare vellet (cfr. Voss. ad vs. 57), deinde iam in antiquis exemplaribus in textum recepti.

Plerisque his locis rectum haud dubie ordinem restituerunt doctiores librarii et editores, verum tamen maximam partem coniectura ducti. Audacius autem iidem de suo totos versus addiderunt, interdum ad lacunosam sententiam explendam, non raro tamen etiam ibi, ubi nihil desideratur. A Gottorpiensi libro multi absunt versus, qui in editionibus comparent; ac primum genus est eorum, qui ex mera interpolatione orti sunt. Ex his lib. I. 16 in nullo est codice neque in antiqq. edd. ante Iuntinam et tribuitur Marullo. Vs. 861 in uno tantum recentissimo codice Musei Britannici exstat, sed ne in antiquissimis quidem edd. (cfr. Madvig. l. c. p. 310). Vs. 1091 abest etiam a Z., Bodl. (de Y nihil notatur) et multis recentioribus codd. primisque edd; adulterinum eum iam iudicarunt Bentleius et Forbigerus; neque maior est auctoritas supplementi lacunæ 1094, qui versus neque est in Z (de reliquis bonis tacent) neque in multis recentt. codd. et primis edd. Libri autem II vs. 42 a Lambino demum e Nonio intrusus est (omiserunt Orell. et Madv. in eclogis poett. Lat.), et vers. 164 in nullo est codice nisi in quattuor apographis, quibus usus est Wakefieldius (cfr. Madv. l. c. p. 317 sq.). — Alterum genus est eorum versuum, qui quamquam sunt Lucretiani, tamen ab archetypo abfuisse et aliunde in locum, quem nunc obtinent, venisse videntur. Sic I. 124, quem omittunt etiam Z et duo Lambiniani, haud dubie illatus est e Macrobii Saturn. VI. I. (p. 159 Bip.); et vs. 1022 in nullo bono codice ita legitur, ut in edi-

tionibus, sed aut omittitur, ut in Gottorp. et Bodl., aut aperta repetitione præcedentis versus ita scribitur: Et quos quæque sagaci mente locarunt, ut in Z et Y, in hoc saltem cum vestigiis lituræ et secundæ manus, atque eodem modo in superiore Gottorpiensis margine recentior manus eum adscripsit. Hic versus, quem ne deteriores quidem codices omnes et primæ edd. agnoscunt, suppletus videtur ex V. 420 sqq., ubi iidem versus, qui hic 1020-24 leguntur, paullulum variati recurrunt. — Tertium genus est eorum, qui in illo communi codice, ex quo nostri descripti sunt, exstitisse videntur, sed partim propter difficilem aut evanidam eius scripturam ab imperitioribus librariis legi non potuerunt ideoque ab his plane omissi sunt, a peritioribus autem explicati et hic illic fortasse coniecturis expleti, partim fortasse ipsius librarii culpa in Gottorpiensi prætermissi sunt. Ita I. 735-785 etiam in Z desiderantur, sed inveniuntur in Y et Bodl., neque alia ratio esse videtur vss. 889, 90, quamquam de Z tacet Havercampius, qui male vss. 890 et 891 in Gottorp. deesse dicit. Quod autem de evanida archetypi scriptura diximus, maxime apparet ex lacuna 1067-1074, quæ est etiam in Z et duobus Lambinianis, quamque Gottorpiensis codicis librarius indicavit numero VIII. in margine posito; in Y autem et Bodl. hos versus inveniri certum est, neque tamen id perspicitur, utrum integri exstent an extremæ horum octo versuum voces desint, quæ sane desunt in recentioribus codicibus et primis editionibus, nisi quod in paucis

tentamina quædam supplendi apparent [1]), ac fortasse quod in fine horum octo versuum nunc vulgo legitur, nihil aliud est quam simile supplementum, sed felicius et verius. Eodem modo lib. II. vss. 253-304 desiderantur etiam in Z, inveniuntur in Y et Bodl.; num autem II. 310-312 in ullo alio codice præter Gottorpiensem omissi sint, dubitari potest.[2]) Neque illud alienum est ab hoc genere, quod nonnullis locis in Gottorpiensi ut in aliis optimis libris partes quædam versuum plane desunt aut ita scriptæ sunt, ut obscuram fuisse archetypi scripturam pateat; id autem, quod nunc illis locis legitur et sæpe oblitterata origine pro vera scriptura habetur, e coniectura et interpolatione recentiorum librariorum ortum est. Huiusmodi est imprimis lib. I. vs. 45, qui in plerisque codd. recentt. et edd. etiam nuperrimis ita legitur: Quod superest, vacuas aures mihi, Memmius, et te, in uno codice Musei Britannici: Quod superest, quæso, vacuas mihi, Memmius, auris Semotim etc., in Lambiniana ed. et quæ eam sequuntur: Quod s. v. aures mihi, Memmiada, et te, „contra codices," dicit Orellius: quasi vero maior sit vulgatæ lectionis auctoritas! Nam, quod silentio prætermisit Orellius, in Gottor-

---

[1]) Cfr. Haverc. et Wakef. ad h. l., Madv. l. c. p. 309 not.

[2]) Quam infidum sit Havercampii silentium, confirmatur eo, quod ne de Gottorpiensis quidem turbato ordine et lacunis quidquam notavit ad lib. I. 124, 155, 1022, 1084, 1094 et II. 310.

piensi est: Quod superest ut vacuas aures relicto vacuo spatio, quo significatur, lacunam esse hoc loco; neque aliter sine dubio Lugdunensis uterque (de Bodl. tacet Hav.) et unus e Lambinianis. [1]) Similes loci sunt libr. I. vs. 658 et II. 181, de quibus disputavit Madvigius l. c. p. 308 not. 2 et p. 319 sq.

Verum alia est res, quæ fraudi fuit recentioribus librariis atque in multas editiones adulterinos et insulsos versus invexit. In Gottorpiensi codice, ut iam supra diximus, singulis carminis partibus præfixi sunt tituli rubro colore scripti, partim Græci partim Latini, similiaque lemmata „ex veteribus libris collecta“ inveniuntur in fine præfationis Havercampii, magnam partem fortasse ex Lugdunensibus codd. ducta omniaque haud dubie ex archetypo in antiquissimos codices translata. Ex his titulis Græci continent dicta Epicuri Epicureorumve atque in Gottorpiensi cod. latinis litteris satis recte scripti sunt, quamquam librarium eos non intellexisse, mala verborum divisio in nonnullis ostendit, unde prima specie corruptissimi esse videntur. Ita post I. 44 mancum illud ACAPION CAEAPITRATON est: *Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον* [*οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλῳ παρέχει*] (Diogen. Laert. X. 139);

---

[1]) Havercampius suo more confuse Memmiada et te deesse dicit „V et I. 2. 3. (cfr. p. 12 not.) Y, Z“; Lambinus se ita restituisse monet coniectura ductum, „quum hic locus in codice Bertiniano totus in litura demersus esset.“

post 551: CONTRAISAPIRONTENTOMEN, contra: *εἰς ἄπειρον τὴν τομήν* (ibid. 43); post 949: TOPA NAPIRONTO GARPEPERASMENONAGRON, *τὸ πᾶν ἄπειρον· τὸ γὰρ πεπερασμένον ἄκρον* [ἔχει] (ibid. 41); post 1050: ISTO MESON EPHORA, *εἰς τὸ μέσον ἡ φορά;* post II. 13: SARCOSEUS STATE SCATA STEMA, Metrodori illud dictum: *Σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα* (Clem. Alex. Strom. II p. 417 C. Col.). — Latina lemmata nihil habent difficultatis præter unum illud, quod est post libri II vers. 41:

SUBDIIS (SI) MAGNIS EPICURI CONSTABILITAS ORNATAS. ARMIS ITA SI VASTARITERQ. ANIMATAS.

quod corruptum esse patet; fortasse in altera linea græcum aliquod dictum latet. Hæc verba magis etiam corrupta paullatim in textum irrepserunt, atque inde in multis recentioribus codicibus et in primis edd. duo nati sunt versus, qui interpretes in diversas sententias distraxerunt, Orellio autem ita placuerunt, ut eos in prima Eclogarum editione tamquam ipsius poetæ versus paullulum mutatos in textum reciperet. In altera tamen editione codicum præsidiis adiutus eorum originem recte perspexit, quæ clara est ex cod. Gottorpiensi, in quo aperte tituli locum obtinent.

Sed ne antiquiores quidem librarii semper aliena additamenta a poetæ verbis scribendi genere coloreve distinxerunt, atque etiam in Gottorpiensi eiusmodi additamenta sine ulla distinctione tamquam poetæ versus textui inserta reperiuntur post I. 419,

705, 873, II. 110, ex quibus primum et postremum tam aperte tituli speciem præ se ferunt, ut id neminem fugerit; neque obscurius est, quod post 705 in omnibus antiquis et multis recentioribus codd. eodem modo scribitur; verum tamen eorum, qui primi Lucretium ediderunt, nonnullos in errorem induxit, et in margine Veronensis editionis ita in versus (si diis placet) formam redactum legitur:

Ignemque, aëra terram humorem, principia esse.

Ne Havercampius quidem, quid de eo statueret, satis compertum habuisse videtur. Obscurior est origo eorum, quæ post vs. 873 in Gottorpiensi (quocum conspirant Z et Y) ita scribuntur:

Præterea tellusq. (h. e. quæ) corpora cumque alit auget
Ex alienigenis quæ lignis oriuntur.

Eadem in plerisque recentioribus codicibus et antiquissimis editionibus leguntur, nisi quod pro eo quod est oriuntur exstat exoriuntur, et in editis libris versuum ordo invertitur. Horum versuum prior plane alienus est ab hoc loco; posteriorem in textum receperunt Lambinus et Wakefieldius et necessarium iudicat Siebelis l. c. p. 795 sq. Aliquid hic iam in archetypo turbatum fuisse patet, neque improbabile mihi videtur, utrumque versum veteris librarii culpa, alterum ex 859 et 868 conflatum, alterum ex 870 ortum in textum venisse. Forbigerus neutrum damnare ausus ad suspicionem illam de duplici carminis recensione confugit.

Restat, ut pauca addam de ratione, qua in varietate scripturæ codicis Gottorpiensis indicanda versa-

tus sum. Hæc omnis varietas referenda est ad editionem Forbigeri, qua in conferendo codice usus sum; neque tamen eas discrepantias notavi, quæ solis verborum malis distractionibus aut coniunctionibus continentur, quæ sane multæ sunt imprimis in posteriore codicis parte. Orthographica raro attigi, neque fere nisi alia accederent, quæ notatu digna viderentur (quo pertinet inconstantia scribendi verbi e s t post vocalem vel syllabas in m litteram desinentes). Quum autem ea vocum scribendarum ratio, quam amplexi sunt recentiores Lucretiani carminis editores, maxime Forbigerus, ab ea, quæ in aliorum scriptorum editionibus usurpatur, magno opere discrepet, libet hic summatim indicare, quatenus leges a Forbigero in præfatione p. XI sqq. propositæ codicis auctoritate confirmentur. Quod ad vocum exitus attinet, primum „antiquiorem formam e i pro i longo in primo et tertio casu pluralis secundæ declinationis retinendam“ duxit; in codice autem in utroque casu semper scribitur i præter I. 231 i n g e n u e i. Deinde in iis vocibus tertiæ declinationis, quæ genitivum pluralem in i u m terminant, accusativum casum scripsit per e i s. In codice numquam e i s invenitur, sed plerumque i s, aliquoties e s, imprimis in disyllabis vocibus, ut m e n t e s, n o c t e s, sed etiam I. 3 f r u g i f e r e n t e s pr. manu. — Formam o m pro u m in terminationibus secundæ declinationis non recepit nisi post litteram v aut ubi codices aperte eam tuerentur. Neque tamen Gottorpiensis codex hanc scribendi rationem tuetur nisi quater:

I. 159 divom (omnibus aliis locis divum), 550, 951 ævom, II. 392 olivom. — Forbigerus a Lucretio ablativum tertiæ declinationis fere semper in i flecti solere dicit vel in iis verbis, ubi apud alios scriptores in e terminetur. In codice magna est inconstantia et interdum vel ibi, ubi debebat esse i, invenitur e, ut I. 101 classe, 637 igne, 977 fineque. — Forbigerus gerundium et gerundivum tertiæ et quartæ coniugationis in undum et iundum terminavit; codex plerumque e litteram retinet exceptis his locis: I. 54 redunda (pro reddunda), 205, 708 gignundis, 383 dicundum, 1025 experiundo. — In primitivis autem syllabis, quæ dicuntur, o pro u scripsit primum post v, in quo non consentientem habet codicem nisi in verbo, quod est volgus et quæ ab eo ducta sunt, ut pervolgant; deinde post qu in vocibus quom, quomque, quoius, quoi et similibus; contra codex semper exhibet cum, cumque, cuius, cui; denique in multis aliis vocibus, ubi alia, quam v vel qu littera præcedit, induxit o, libros videlicet scriptos et antiquissimas editiones secutus, ut in eo quod est iocundus, polverulentus, conctari al. atque adeo interdum fonde, mondi, troncos; in codice vero Gott. omnia hæc verba u habent, nisi quod II. 3, 19 scribitur iocunda, iocundo. — Porro litteram e in o mutavit in verbis vortere, vorsus, vorsare, vortex, in quo plane dissentit codex. — Pro i vocalem o posuit in iis casibus pronominis ille, ubi hunc usum comprobarent grammatici; in codice

bis tantum exstat ollis I. 673 et II. 63, omnibus aliis locis illis, neque umquam ollorum aut olla. Littera u usus est Forbigerus primum pro i in multis superlativis item in lacruma et lacrumare, inclutus, dissupare similibusque, ubi codex semper habet i; deinde pro o in Acheruntis, frundis ceterisque casibus, frundiferus, frundescere; in codice scribitur Acherontis et semel tantum frundiferas I. 257. — Forbigerus scribit quur, totiens, quotiens, fedus, moenera, ex quibus totiens, quotiens constanter etiam cod., item moenera I. 30, semper autem foedus (sed etiam offoensu II. 438) et cur, sed etiam licor I. 454, corum 136, 468, lineunt II. 45, relicuo (ut Forb.) I. 561, oblica II. 247, cotvis II. 347, contra loquorum II. 316. Denique assimilationem, quam dicunt, consonantis in verbis compositis retinuit Forbigerus; in cod. vero inlustrare, adfecta, conlidi, obplent etc., neque tamen omnia constanter; ita sæpissime efferre. — Præterea multis aliis in rebus codex discrepat a Forbigeri scribendi ratione; sic numquam eliditur littera s in fine vocabulorum, et scribitur quicquam, silvas (sed etiam I. 474 Tindaridis), comptus, temptata, contempnere sim., reicit, coniciens, arta (sed etiam I. 933 cunta), naviter, extat sim., cælum, stillicidii I. 314. Sæpe permutantur litteræ v et b (novilitate II. 11), t et d (haut, adque), æ et e (timæfacte II. 43, preteræa II. 367 et permultis locis pro

quæ scribitur que vel q.), rarius g et c (gientur II. 135 magtatus II. 353), t et c (spetie II. 421, inditio II. 433), b et p (opteritur I. 80, suptilem II. 385), et magna est inconstantia in iteratione consonantium; neque enim solum scribitur paulum, anulus, sed etiam solicito, gutæ, conectitur, contrautille, vallidas, rettinentur, æqque, curraque. Denique permultis locis omittitur aspiratio (adibe, umor, aborret), contra pro abeunt II. 72 habeunt.

Scripturæ fragmenti Gottorpiensis ab editione Forbigeri discrepantes.

5. lumina solis) lumine solis
8. summittit) summit, superscr. tit
9. diffuso) difuso
10. patefacta est) patefacta st, superscr. e
11. genitalis) genitabilis
14. 15. inverso ordine (15. 14) in cod. leguntur.
16.) om.
19. frundiferasque) frondiferosq.
24. neque) nec
28. ornatum) ora latum, superscr. ornatum manu recent.
33. belli fera moenera) bellifera monera
34. regit) regium
36. suspiciens tereti) suscipiens teriti
37. inhians) inhiens
40. loquelas) loquillas
41. fonde) punde, super n scriptum est o aut a
42. patriai) patria
44. dêsse) id esse

Sequitur titulus, cuius sicut trium sequentium versuum primæ litteræ exesæ evanuerunt; restat ACAPION CAEAPITRATON. Hunc titulum] excipiunt 6 versus, qui in edd. leguntur 57-62 sine varietate, deinde sequitur vs. 45.

45. Quod superest, vacuas aureis mihi, Memmius, et te) Quod superest; ut vacuas aures, relicto vacuo spatio.
52. quoque) quove.

Post. vers. 56 titulus: LAUS INUENTORIS.

64. religione) relione
69. fulmina) flumina
71. irritat virtutem animi, confringere) inritat animi virtutem confirigere, superscr. n
72. cupiret) cuperet
75. omne) omnem
mente) menteque
78. quanam) quantum
alte terminus) aliter minus
84. atque) ac

Sequitur titulus ENTEMLUM (h. e. exemplum) RELIGIONIS

86. Iphianassaeo Iphianassa sanguine) sanuine
87. delectei) dilecti

96. tremebundaque) tremibundaque
ad aras) ad aram
101. classi) classe
103. quovis) quodvis
104. desciscere) discere
105. iam) me
Post vs. 107 prope evanidis litteris titulus: FINIS DOLORIS
112. poenas) ponas
timendum) timendo
Sequitur titulus: DE ANIMA
116. vastasque) vastrasque videtur fuisse a pr. manu.
118. noster) primus
primus) noster
121. præterea) prætereat
123. permanent) permaneant
124. om. cod.
126. effundere) efundere superscr. t
127. coepisse et) coepisset
133. obvia) obviam
135. uti videamus) ut videamur
136. tellus) telus superscr. l
137. Graiorum) gragiorum
142. quemvis) quamvis
146. convisere) convissere a pr. manu
148. radici) radiis
150. Quoius principium) principium cuius Post h. v. sequitur titulus: NIHIL DE NIHIL GIGNI
153 fieri) h. v. superscr. est rec. manu
155. Post h. v. inseritur 159, ubi pro quæque legitur quæmque
158. perspiciemus, et) perspitiamus ut, correct. perspitiemus rec. manu
159. om. h. l.
161. nil) ninihil
162. e terra) et terra
163. coelo) caelum pr. manu
167. omnes) superscr. manu rec.
169. consistere) constitere
171. inde enascitur) inde nascuntur pr. manu; corr. nascitur a recent.
173. atque hac) adque hæc
175. præterea) propter ea
177. quia) qui
178. confluxerunt) confulxerunt
creatur) ora cantu
180. effert) affert videtur fuisse a pr. manu
181. de nihilo) de nilo
186. e nihilo si) si e nilo
189. nil) nihil
191. crescundoque) crescentesque
192. quæque) quicq.
materia) materie
204. quia) qua
certa est) certast
206. nil — nilo) nihil — nihilo
210. meliores) melioris
213. terraique) terriq.
subigentes, cimus ad ortus) subigentem scimus adoratus

Post vs. 215 titulus: NIHIL AD NIHILUM INTERIRE
216. quæque) q u i d q u i d
217. interimat) i n t e r e m a t
218. mortale e cunctis partibus) m o r t a l e c u n c t i s p a- t r i b u s
231. æternaque) e x t e r n a q u e
234. consumse ante acta) c o n- s u m p s e a n t f a c t a
237. prædita) r e d i t a
238. nilum) n i h i l u m
241. nexu) n e x u s
244. dissolvere) d i s s o l v e r e t
250. discidio) d i s c i d o pr. manu
corpore materiaï) c o r p o r a m a t e r i a
252. terrai) t e r r a
256. puerum) p u e r i s
258. pingues) superscr. recent. manu
259. candens) c a d e n s pr. manu
260. manat) m a n e a n t pr. manu; correct. m a n e a t
264. alid ex alio reficit) a l i t a l o r e f f i c i t
265. adiuta) a d u l t a
267. de nihilo) d e n i l o
nil revocari) n i h i l r e v o- c a r e
Post. vs. 269 titulus: CORPORAQ. N̄ (h. e. corpora quæ non) UIDEANTUR
270. quæ) om.
tute) t u t a
271. nec) om.
272. pontum) c o r t u s
282. ac) e
286. aquaï) a q u a
287. turbidus) t u r b i o
290. quidquam) q u i d q u i d
294. torto) t o t o
Post vs. 298 titulus: DE ODORE CALORE FRIGORE VOCE
301. validos) c a l i d o s
303. necesse est) n e c e s s e s t
305. aut) e t
Sequitur titulus: VESTES UUESCI ET ARTESCI
309. visum est) v i s u m s t
Post vs. 311 titulus: DE ANULO IN DIGITO ET CETERIS
317. ahena) æ n a
321. decedant) d e c e a n t
322. præclusit) p r æ c l u s e t
327. vesco) om.
329. cæcis) c æ s i s.
Post vs. 334 titulus: DE INANI
337. extat) e s t a t
345. omnino nulla) o m n i n o n n u l l a
348. licet) l i c e r e t
349. permanat) p e r m a n e a t
350. fient) f i e n t
351. sese) e s s e
353. radicibus) r a d i c i m u s
357. possent) p o s s e t
358. fieri) v a l e r e n t
361. si) s i t
est in) s c i n
362. pendere) p o n d e r e
363. officium est) o f f i c i u m s t

365. magnum est) magnumst
367. at) aut
368. vacuum) vacuim
370. vocamus) vacamus
Sequitur titulus: DE PISCIB. IN AQUA
372. fingunt) figunt
373. aiunt) alunt
375. linquant) liquant pr. manu
possint) poseint
376. quoque) quo, superser. q., eadem, ut videtur, manu
inter) iter
377. mutare) mutate
378. ratione) rationem
receptum est) receptumst
382. privandum est) privandumst
383. dicundum est) dicund'um st
384. initum) initium
385. concurso) concursu pr. manu
386. cita) ita
387. fiat) flat
390. quemque) quisque
necesse est) necessest
396. deserier) condenserier
400. necesse est) necessest
404. cognoscere cognoscera
405. ferai) ferare
411. paullumve recesseris abs) palum (superscr. u rec. manu) vere abcesseris ab
412. plano) ptano
412. promittere) primiterræ
413. e) Ita corr. manu recent. Prima manus videtur scripsisse a vel de
magnis) amnes
414. meo suavis) meos aiavis
415. tarda) trada pr. manu
Inter vs. 419 et 420 inseritur tamquam versus aliquis: Corpus inane esse naturam rerum; post corpus superscriptum est et rec. manu
426. animos) anm, superscr. i post n et m rec. manu
427. tum) tunc
428. haud quaquam) hauctus quam
430. supra tibi paullo) superat ibi palo superscr. u
Sequitur titulus: TERTIAM NATURAM NULLAM ESSE RERUM
431. possis) poscis
435. augmine vel grandi vel) augminet grandit
436. quom) cui
438. sin intactile) sinnint actile
ullam) ulla
439. transire) transere
447. relinqui) reliqui
450. eluent) ciuent
coniuncta duabus) coniuncto duobus
452. nunquam) nusquam

452. perniciali) permittiali
453. discidio) disoido
gregari) greagari
454. saxi) saxis
456. divitiæque) divia æque
459. eventa) evento
460. per se) personæ
463. fatendum est) fatendumst
466. videndum est) videndum st
470. aliud) alid pr. manu
legionibus) regionibus
474. formæ) forma
475. sub) suo
476. accendisset) accedisset
478. equus) equos
480. ita uti) om.
481. cluere) luere
485. quæ) qua
487. stringere) stinguere
corpore) corpora
488. videtur, fors ita) videntur credere
490. fulmen) flumen
491. ac) ad
492. fere) fero
493. collabefactatus) cum labefactatus
496. utrumque) trumque pr. manu
retinentes) retinentis
Post vs. 498 titulus: SOLIDUM ESSE
501. constent) constet
505. reperta est) repertast
507. puramque necesse est) purumque necessest
512. inane est) inanest
513. solidam) solida
necesse est) necesest
517. materiaï) materia
518. tectum) rerum
521. nil esset) nihil est
vacaret) vocaret
523. complerent) complent
Sequitur titulus: DE MOLLI NATURA AQUA ÆRE ET CETERIS
528. pleno) poena
inane) inani
534. findi) fundi
secando) seca
536. penetralem) petralem
540. necesse est) necessest
543. nihiloque renata) nihilo quæ ranta
545. nil) nihil
Post 551 titulus: CONTRAISA PIRONTEN TOMEN
553. materiaï) materiæ
554. forent) fovent
556. finem) fine
561. id) om.
563. refici rem) reficerem
videmus) demus
566. materiaï) materia
569. quomque) quæque
570. admixtum) at mixtum
simul) semel
578. nulla est) nullast
580. necesse est) necessest
581. clueant) ciueant
587. naturaï) natura
589. commutatur) comitatur
592. immutabile) immutabiles pr. manu
599. motus) mores
moresque) motusque
604. post hæc) post hac
605. quoniam est) quoniamst

605. ima) una
608. necesse est) necessest
609. nulla) ulla
612. ullorum) illorum
614. deminui iam) deminuitam
620. quid) quod
621. nil) nihil
distent) distet
622. infinita, tamen) infinitamen
625. necesse est) necessest
627. constent) constat
628. solida atque) solidantq.
629. ni) si
632. nullis) nulli
635. per quos) per quas
geruntur) gerunt
Sequitur titulus : CONTRA ERACLITUM
640. ob) om.
641. quamde) quando
Graios, quei) graiosq.
648. nil) nihil
649. eandem) eadem
650. haberent) habere
652. languidior) langidior
disiecteis disque supateis) disiectisque supatis
658. contraria inesse) contraria mu
660. vera viaï) ver aula
661. exemtum) exempto
663. nil) nihil
raptim) raptis
666. forte ulla) forte mia
667. coctu) coetus
mutareque) musareq.
669. funditus ardor) funditur arbor
670. ex) om.
671. mutatum) mutuatum
672. mors) mor
674. nilum) nihilum
675. virescat) vivescat
581. nil) nihil
discedere) descendere
683. tantum) tamen
ardoris) arboris
685. ita est) itast
688. ullæ) ulli
691. ignem) iquenem
695. labefactat) læbefactat
696. est) et
698. credit, quæ nilo) creditq. nihilo
704. summam) om.

Post vs. 705 legitur tamquam versus aliquis: Neque ignem nequeaeraneque umorem principia esse
709. putarunt) putantur
711. vortier) verti
712. magnopere) magnoopere
longei dêrrasse) longid errasse

Post vs. 716 titulus: CONTRA EMPEDOCLEN
719. amfractibus) acfractib.
720. adspergit) aspargit
722. Aeoliæ) Haeliæ
724. se) om.
725. vomat) omniat
726. flammaï) flammæ
730–33) Hoc ordine: 732, 733, 730, 731.
730. nil) nihil
731. creatus) creatur
735-785) om. codex.
790. necesse est) necessest

795. necesse est) necessest
797. res redeant) resedeant
nilum) nihilum
804. e) et
806. vacillant) vacillent
812. procul atque) atque procul
817. magni) mangni pr. manu
820. terras, flumina) terras et flumina
824. verbis) bellis
825. necesse est) necessest
829. quæque) quæ
Sequitur titulus: CONTRA ANAXAGORAN
830. ὁμοιομέρειαν) homoeomerian
831. Graiei) grai
833. facile est) facilest
834. principium) principio
ὁμοιομέρειαν) homoeomerian
835. e) de
836. sic) hic
843. parte idem) idenparte
846. ollis iuxta, quos) illis uir a quo
847. imbecilla) inbecilia
852. effugiat) efficiat
853. ignis) ignibus
anne) om.
860. sanguen) sanguin
861. om. cod.
862. sive) sine
corpore) core
863. esse et) esset
866. rebus constare putetur) ita scriptum est rec. manu, erasa antiqua scriptura.
867. venisque) sanicque
869. necesse est) necessest
873. necesse est) necessest
Post hunc vs. interuntur hæc:
Præterea tellusq. corpora cumque alit auget
Ex alienigenis quæ lignis oriuntur
879. repulsum est) repulsumst
883. lapidem in) lapidi in
terimus, manare) tenemus manere
884. consimili) consilimi
herbas) herbis
885. laticis) latices
similique) simileque
886. lanigeræ quales) lanigeriæ quali
889, 890.) om. codex
892. nil) nihil
res) om.
899. flammaï) flammæ
900. scilicet) sciticet
905. conficerent) conficeret
908. contineantur) contingantur
911. lignis) lignum
915. materiaï) materia
917. hac) hæc
928. petere) petete pr. manu, corr. rec.
929. velarint) volarint
930. magnis) magis.
934. ab nulla) ad ulla
939. labrorum) laborum v. laberum
940. capiatur) capiantur pr. manu
945. Pierio) piero

Post versum 949 titulus: TOPANAPIRONTO GARPEPERASMENONAGRON
950. materiaï) materia
952. summaï) summæ
953. necne) nec
est) sit pr. manu
954. gerantur) geruantur
858. finitum est) finitumst
960. finiat) fineat
962. est) om.
968. procurrat) percurrat
970. id) in
973. necesse est) necessest
976. prohibeat) probeat
980. fiat) fiet
983. spatium summaï) scatium summa
984. inclusum) inclusus
985. materiaï) materia
986. confluxet) confluxit
992. nulla est) nullas
nil) nihil
993. possint) possit
994. assiduo) absiduo
995. in) om.
996. materiaï) materia
998. aer dissæpit) aerodis sæpit
1002. flumina) fulmina
1008. tenet: quia) tenetq.
inani) inane
1009. autem est) autemst
1012. ut) om.
1015. horaï) hora pr. manu
1016. coetu materiaï) coetum materia
1022. om. cod.; sed in summo margine a recentiore manu adscriptum est: Nec quos quæq. sagaci mente locarunt, apposito signo, quo significatur, ea verba h. l. inserenda esse
1029. coniecta est) coniectast
1032. fota) forta
summa quoque) summaq.
1033. floreat) floreant
ætheris) æthereis
1034. materiaï) materia
1037. privata cibo) pivata civo
1039. dissolvi) dissolvit
1040. viaï) via
1046. principieis) principium
spatium tempusque fugaï) tempusq. spatium fugata
1048. necesse est) necessest
1049. ipsæ) et ipsæ
1050. infinita) infinitæ
est) om.
Sequitur titulus; ISTO MESON EPHORA
1056. in se sistere) insistere
1057. et, quæ) atq.
1058. nitier, in) nisierint
1062. recidere) reccidere
Post vs. 1065 inseritur is, qui in edd. est 1093 Posse nisi
1067-1074.) om. cod.; in margine autem appictus est numerus VIII.
1076. nec) ne
quom venere) comvenirt
1077. in) om.
1080. ratione) rationi
1084, 1085.) inverso ordine leguntur in cod.
1089. flammam) flamma

1090. ibi) sibi
1091. om. cod.
1093. h. l. omittitur
1094. om. cod.
1098. tonitralia) tonetralia
1099. omnes) omnis
1100. permixtas) mixtas
1102. reliquiarum) relliquiarum
1106. materiaï) materia
1107. si) sic
1108. clarescet) clarescit
1109. naturaï) natura
Post vs. 1110 sequuntur hæc: TITI LUCRETI DE RERUM NATURA. LIBER. I. EXPLICIT INCIPIT. LIBER. II.

Liber II.

1. Suave) Quave
3. quemquam est) quemquam st
7. nil) nihilo
12. labore) plabore
Post. vs. 13 titulus: SARCOSEUS STATE SCATA STEMA
15. periclis) per ictis
16. quodquomque est) quodcumq: st
videre est) videre
17. nil) nihil
quoi) qui
19. cura semota) curare mota
28. reboant laqueata) reboantia queat
34. nec) hæc
36. iactaris) iacteris
36. plebeia in veste) in plebeia veste
37. nil) nihil si
Post. vs. 41 titulus: SUBDIIS MAGNIS EPICURI CONSTABILITAS ORNATAS. ARMIS ITA SI UASTARITERQ. ANIMATAS
42.) om. cod.
43. cum) tum
51. purpureaï) purpuram, sed supra et infra m. punctum positum est
53. laboret) raboret
58. necesse est) necessest
Post vs. 60 titulus: DE MOTU PRINCIPIORUM ET INFINITA ESSE
61. materiai) materiæ
63. quæve) quæ q.
68. fluere) flueri
72. augmine) agmine
77. animantum) animantium
78. vitaï) vita
82. necesse est) necessest
83. ferri) terri
84. quom) om.
85. conflixere) conflexere
ut) uti
86. sint) sunt pr. manu
87. tergo ibus) tergib.
Sequitur titulus: IMUM NIHIL ESSE
88. iactari) iatari pr. manu
materiaï) materia
90. nil) nihil
ubi) in
91. modoque est) modoquest
93. certa et) et cetera
probatum est) probatumst

94. nulla) multa.
97. magnis) magis pr. manu; corr. rec.
conflicta) colfulta
98. pars) pas
brevibus-ab ictu) brevius spartiis vexantur avictu
100. convecta) convectu
103. de) om.
106. aëra rarum) ærarum
nec) neque
Post 110 inseruntur hæc: Que in solis radiis appareant, scripturæ genere nihil a reliquis distantia.
111. memoro) memoror
simulacrum) simulacra
114 insertim) inserti
radios) radii
117. pugnasque) pugnas
119. exercita) excercita
123. exemplare) exconplare (v. excenplare)
notitiaï) notitia
126. motus) motis pr. manu
129. commutare) comminutare
130. huc) hunc
131. hic) hinc pr. manu
133. inde ea, quæ) inde aeq.
conciliatu) conciliata
135. ictibus) itibus
136. quæ) om.
138. sensus) sænsos.
Post vs. 140 titulus: DE CELERITATE MOTUS
141. materiaï) materia:
142. Memmi) memi
146. soleat sol) soleasol
151. quod sic) quo si dum
153. complexa) complexat
154. retrahuntur) trahuntur
157. remoratur) semor autem
158. atque) aque pr. manu
159. connixa) conexa
162. multiplexque) multiplesque
164. om. cod.
166. ut videant, qua quidque) ut deant quicquicque
materiaï) materia
168. numine) numi pr. manu; corr. rec.
169. tantopere) tanto opere
humaneis rationibus) humanistrationibus
171. suadet) suade
172. deducit) deducet
173. blanditim) blanditur
176. magnopere) magno opre
180. esse) resse
181. hæc sint) om.
182. Memmi) memi
183. superest) super, relicto aliquo spatio inter h. et seq. verb.
Sequitur titulus: Nihil sursum ferri corpusculorum sed p̄sa (i. e. pressa) a radicibus exurgere corpora
184. illud quoque) quoque illud
186. ferri) feri
187. dent in eo) denit
188. enim) om. sed superscr. manu rec.
augmina) agmina
189. nitidæ) nitidine
191. subsiliunt) siliunt pr. manu

superscr. s u b rec. manu
192. tigna) s i g n a
193. subigente) s u b i c c t a
194. e nostro) e s t r o pr. manu
197. non) n a m
altum) a l t u
198. directa) d e t r e c t a
pressimus) p r e x i m u s
199. revomit) r e m o v e t
200. exsiliantque) c x i l l a n t q u e
203. debent flammæ quoque) q u o q u e d e b e n t f l a m m æ
204. succedere) s u c e d e r e
205. in se est) i n e s t
deducere) d u c e r e
206. volanteis) v o l u n t a s
207. ducere) d u c e s e
208. cadere) c a d e r e m
terram) t e r r a
210. summo) om.
211. arva) a r v e m
214. abruptei nubibus) a b r u p-t i m b u s pr. manu
216. avemus) h a b e m u s
217. per) c u m
218. ferme) f i r m e
220. minumum) m o m e n
Sequitur titulus: DE CLINATIONE MOTUS
222. imbris) i m b r e s
224. nil) n i h i l
226. quo citius) q u o t i u s
227. e supero) e x u p e r o, superscr. s
plagas) p l a g i s
229. avius) a u l u s
230. deorsum) r a r u m
231. necesse est) n e c e s s e s t
232. aquæ) a t q.
233. aëris haud) h a e r a u d
234. exsuperata) e x s u p e r a t e
240. poterunt) p o t u e r u n t
244. fingere) f i n g e r e r e videtur fuisse a pr. manu
247. in se est) i n e s t
248. cernere) c e r n e r e n t
251. motus) m o t u
252. vetere) v e r e
semper) om.
253–304.) om. cod. appicto in margine signo d.
305. rursus) om.
omne) o m n e s
306. coorta qucat) c o o r t a q u e a d
310–12.) om. cod. appicto in fine vs. 309 signo d, atque hi versus recentiore manu in ima columna positi erant, sed nunc deest primum verbum vs. 310, magna pars 311 et totus 312
313. ipsam) i p s u m
314. surpere) a s u r p e r e
315. præsertim) p e r s e r t i m
317. sæpe) s æ, superscr. p e rec. manu
318. quo quamque) q u o q u a m
319. recenti) r e g e n t i. In fine h. v. adscriptum est h d
320. satiatei) s a t i a t
321. nobis) v o b i s
325. fulgur ibi) f u l g o r u b i
se) s e t
328 ictei) i c t u s nunc, sed aliud olim scriptum fuisse videtur in fine huius verbi, neque liquet de proxima syllaba.
331. unde) om.

Post vs. 332 titulus: DE FIGURA ATOMORUM
337. constant) constat
339. ut) uti
341. filo) filio
342. præterea) pretere
343. armenta) arbusta
351. nota cluere) nocluere
354. sanguinis) sanguis pr. manu
calidum) callidum
355. saltus) salutus pr. manu
356. linquit) Oinquid
358. conspicere) conscipicere
359. adsistens) adsittens
erebra revisit) revisit crebra
361. teneræ salices) tenere s. tenere pr. manu, ut videtur: sed posterius tenere erasum est
362. ulla) illa
369. balatum) balantum
natura) nature
370. fere) ferre
373. quin) qui
376. arenam) haranam
380. quadam) queadam
382. penetralior ignis) petralior igne
386. quæ) om.
Post 387 titulus: DE LUMINE
390. almus) alimus
391. colum) collum
Sequitur titulus: DE OLEO
392. perfluere; at) perfluertat
395. deducta) diductam
396. primordia) promordia
397. permanare) permanere
Sequitur titulus: DE MELLE
398. hac) hunc pr. manu
liquores) liquoris
400. contra tetra) contrata pr. manu; snperscr. etra
absinthi) absenti
402. rotundis) rutundis
403. tangere) tacere
Sequitnr titulus: DE ABSENTIO
404. aspera) abspera
407. suo) om., sed superscr. rec. manu
perrumpere) perrupere
Sequitur titulus: DE SERRE STRIDORE
413. mobilibus) nobilibus
414. penetrare) penetrale
415. cadavera) cadevera
416. croco) cocro
419. constituas) costituas
420. compungunt) conpugunt
421. specie tetrei turpesque) spefie ditur pesque
422. videutum) videntur
423. haud) aut
levore) leviore
424. molesta atque) molestaque pr. manu
427. flexis) felix
unca) unque, superscr. ca
428. angellis) angeliis
et quæ) om.
429. titillare) titiliare
possint) possunt
430. fæcula) feculia
inulæque) inuieque
435. extera sese) exteras se
437. aut iuvat) adiuvat
egrediens) grediens
439. sensum) sensu
443. edere) ederent

445. necesse est) necessest
446. quasi ramosis alte compacta) quasis alte compactam
Sequitur titulus: DE ADAMANTE FERRO SCILICE AERE
vociferantur) voceferantur
452. fluido quæ corpore) fluidoque corpora
453. papaveris) pauperis
item est) itemst
455. procursus) perculsus
in) om. cod.
Vs. 456 ultimus est in cod. Gottorp.

Appendicis loco subiungo coniecturas Madvigii de nonnullis libri V et VI locis, per litteras mecum communicatas:

Lib. V. 301 sq. Usque adeo properanter ab omnibus ignibus ei
Exitium celeri celeratur origine flammæ

Non celeratur exitium, sed occultatur, semper nova flamma suboriente. Leg. „celeri celatur origine flammæ."

Ibid. 780. Tollere et incertis creduint committere ventis.

Codd. credunt. Nihil est credo committere h. e. aut committo aut credo. Leg. „et incertis crerint committere ventis h. e. decrerint.

Ibid. 1238 sq. Atque potestates magnas mirasque relinquunt
In rebus vires divom, quæ cuncta gubernent.

Non quæritur, quid relinquant (nihil enim tollunt), sed quid necessarium putent et propterea excogitent. Scrib. requirunt.

Lib. VI. 11. Et per quæ possent vitam consistere tutam
Scrib. vitâ consistere tutâ.

Ibid. 747 sq. Aut in aquam, si forte lacus substratus Averni.
Hic locus est Cumas apud.

Scrib. si forte lacus substratus. Averni Ut locus est Cumas apud etc. — Exemplum affertur.

Ibid. 792. sqq. Nocturnumque recens exstinctum lumen, ubi acri
Nidore offendit nares, consopit ibidem
Concidere; ut pronos qui morbus mittere suevit

Scrib. consopit ibidem, Concidere et spumas qui morbo mittere suevit. Describitur homo comitiali morbo laborans.

Ibid. 800 sq. Denique, si calidis etiam cunctere lavabris
Plenior, et flueris solio ferventis aquai,

Scrib. et frueris solio.

Ibid. 805 sq. At quum membra domus percepit fervida, nervis
Tum fit odor vini plagæ mactabilis instar

Codd. Lugd. domnus — fervis. Scrib. At quum membra domans percepit fervida febris. Sententiam vidit Lambinus.

